

דברי יונה

גליון פ"ד (שנה ה) תש"פ

מבאר תורתו של
מרן הגה"צ

רבי יונה הלוי

פארסט זצ"ל

בעהמח"ס דברי יונה
וראש ישיבת ד'נייטרא

דברי יונה על פרשת בהר-בחוקתי

ובעצם כל ענין של זמן הוא אבידה שאינה חוזרת, וכמו שמבאר החידושי הרי"ם אמרו"ל [אבות א יד] ואם לא עכשיו אימת, דהעכשיו של עכשיו לא יהיה עוד בעולם.

והנה אנו מתכוננים עכשיו להאסיפה שהותקנה עוד ע"י הגה"צ רבי מיכאל בער זצ"ל שבאים לכאן תלמידי הישיבה מלפנים יחד עם משפחתם הי"ו, ויש לעורר התלמידים להזהר במושך הזמן שלא להמצא בסביבות המקום מצד שמירת עינים, וכפי שמתרגלים לזה בימי הנעורים כן יכולים אח"כ להשמר מכל מרעין בישין, וכידוע שהחווה זצ"ל זכה למדרגתו הנוראה, ע"י שהיה נוהר מאד בשמירת העינים, עד שהיה הולך הרבה שנים במטפחת סביב עיניו שלא להכשל ח"ו בראיה אסורה. וידוע מה שמובא מהרה"ק השר שלום מבעלזא זצ"ל עה"פ [במדבר כד טו] נאום הגבר שתום העין וגו' מחוזה שדי יחזה וגו' דהכונה שדוקא בשביל שהיה שתום העין ולא היה יכול לראות בעין אחת שום דבר טומאה, הרי באותו עין היה יכול לראות מחזה הנבואה, כיון שהעין לא נטמא עדיין והבן. והנה צריכים להזהר בזה מאד. ולעומת זה ישתדלו ג"כ בזמן ההכנות להאסיפה שהתלמידים יסייעו בסיוע שיש בו ממש בהכנה דרבה שיהיה המקום מוכן כהוגן לקראת הזמן.

וכל זה הוא ענין גדול ביר"ש ובמידות, כי המידות המה הכלים ליר"ש, וכמו ששמעתי ממרן מנייטרא זצ"ל דלכך נקרא מדות שהוא מדה ומשקל לכוחות נפשו, להתנהג בהם בעתו ובזמנו, דמי שמתנהג באיזה מדה שלא בזמנו ושלא במקומו הרי זה מדה רעה, כי היה מודד את היר"ש שאצלו במדה בלתי נכונה ועי"ז נולד צד רעה, וכשמודדו שיהיה בזמן הנכון ובמקום הנכון הרי זהו המדה טובה. ולכן צריכים להזהר לסייע בזמן שיש לסייע, ולהשמר בזמן שיש להשמר, שזהו ענין המדה טובה שהוא מדה ומשקל להיר"ש שבקרבו.

ובענין היר"ש הנני לעורר גם בנוגע לסדר האכילה שצריך להיות באופן היאות לתלמידים היושבים ביני עמודי גירסא, ושמעתי פעם בדרך צחות באחד שהיה יושב בסוכה ואוכל בתיאבון מופרות, ואמרו לו שאינו יושב בסוכה אלא יושב בתוך הקדירה, ולכן צריכים ליכור תמיד שמי שהוא מחובשי ביהמ"ד יהיה גם אכילתו באופן של יר"ש, כי דרך התורה כולל כל התנהגות האדם בכל סדר יומו. והשי"ת יעזרו בכל הענינים בסייעתא דשמיא וכט"ס.

המנחת חינוך (מצוה פ"ד) במצות שמיטת קרקעות כתב ואני מסופק אי המצוה אקרקפתא דגברא הוא דרחמנא ציוהו להפקיר פירותיו בשביעית ואם מפקיר הרי זה הפקר אבל אינו מפקיר אינו מופקר ונהי דעובר על עשה

כי ימכור איש בית מושב עיר חומה וגו' ימים תהיה גאולתו.

ובעירובין [לא:] בראשונה היה נטמן יום שנים עשר חודש [ברש"י היה נטמן הלוקח ביום שנים עשר חודש כדי שלא ימצאוהו מוכר ליתן לו מעותיו ויהא חלוט לן] התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס וכו'

והנה מציינו בדין אונס יום אחרון [הו"מ סימן נה] במי שנדר לעשות דבר עד שלשים יום ובתוך הזמן לא היה אונס אבל לא עשה אלא שביום האחרון היה אונס ולא יכול לעשות אי נחשב לאונס או לא דהקצות מביא ראייה מהדין שלפנינו עיי"ש, ומבאר דגמר הקנין כבר היה ביום ראשון כשקנה הבית מאתו אלא שנתנה לו תורה אפשריות שיכול לקנותו בחזרה, והנתיבות חולק עליו שם וס"ל דלא הוי גמר הקנין עד היום האחרון. והנה הגאון מראגאטשאוו זצ"ל בחידושיו כותב מעצמו כשיטת הקצות דהקנין הוי ביום ראשון, ולפי"ז מבאר דמה שאמרו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס וכו' דמה שאמר שובר את הדלת וכו' זהו חלק מהקנין כי מכיון שהקנין היה ביום הראשון, נמצא דעכשיו כשחולש מעותיו ללשכה, עדיין חסר שיקנה הבית חזרה מהקונה, ולכך צריך שיהיה שובר את הדלת ונכנס, כדי שעיי"ז יקנה את הבית ממנו בקנין חזרה עכ"ד. ולפי"ד הקצוה"ח יבואר ג"כ לשון הפסוק ימים תהיה גאולתו, דנקט הלשון ימים, ולא שנה, להורות דבעצם כבר חל הקנין מהיום הראשון.

ובעצם דין אונס יום אחרון, זה נוגע גם בימי חיי האדם, דמי שמתבטל במשך כל הזמן ובסוף השנה רוצה לשוב, ונאנס ולא שב, הרי זה בכלל אונס יום אחרון, וכן מי ששוכב על משכבו זמן קצר לפני סוף זמן קר"ש או תפילה ונאנס וישן, זה ג"כ תלוי בדין זה, ולכאורה לא הוי אונס. אמנם יש להתבונן בזה ממש"כ הרמב"ם [הלכות תשובה פ"ב ה"א] דאפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלין וכו' ולכאורה לפי"ז במי שנאנס ביום האחרון, הרי זה ג"כ תלוי בדין אונס יום אחרון. אבל באמת אף שכתב הרמב"ם דהתשובה של יום אחרון מתקבל ברצון, אמנם עדיין יתכן שצריכים להתנהג בכל ימי חיינו כהוגן שיזכו לזה שיוכלו לשוב ביזמו האחרון. וידוע מה שמצאנו אצל כמה צדיקים [הובא באריכות בספר שדי חמד בהקדמה לעניני ביקור חולים] שמסרו מסירת מודעה לבטל כל מחשבה רעה אם יסית אותם השטן ברגעים האחרונים לפני הפטירה, והנה בכגון דא אפ"ל דנחשב לאונס יום אחרון, והוי אונס ולא נענש עליה.

ואנו עומדים עכשיו בתוך ימי הספירה, שיכולים ללמוד מזה שכל יום הוא מציאות כשלעצמו, ואם הפסיד יום אחד שוב אינו יכול להחזיר אבדתו בזה.

הנה הייתי כעת ל"ע בבית חולים זמן רב ורואים שם הרבה מיוסרים וחולים אשר אילו היו מבטיחים להם שרפואתם תלו, במה שיקבלו ע"ע ללמוד כל היום הרי היו מתברכים בנפשם ומקווים שיזכו לכך, וא"כ מה גדול אשרכם שהנכם זוכים לאושר הגדול ביותר, ועכ"ז מה גדול כח הדמיון של היצר לסתום העינים שלא להשיג האמת, וכמו שמצינו בפירוש"י (ר"פ ויחי) למה פרשה זו סתומה לפי שכשמות יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, וביאור ענין סתימת העינים והלב, כי הרי מצינו ששבט לוי הצליחו להפטר מעול השעבוד, וא"כ למה נמשכו שאר ישראל אחר המצריים עד כדי כך שמצינו בדברי חז"ל שרק אחד מחמשה עלו ממצרים, ולשאר דיעות אחד מחמשים או אחד מחמש מאות, והשאר נטמעו בין המצרים והיאך הגיעו לכך, אלא לפי שנסתמו עיניהם ולבם ולא השיגו לראות האמת, כי כשהלב נסתם אינו משתוקק לרוחניות כי אם לתאוות גשמיות, וכן בני" נסתם לבם וחשבו להשיג הצלחות גשמיות במצרים ונמשכו עי"ז לשעבוד מצרים ותעו ואבדו לפי שלא הי' להם מורה דרך.

וכן אנו בדור הזה תעינו כשה אובד, ורק ע"י היגיעה בתורה מתוך יר"ש נוכל להתחזק, ועליכם להודות להשי"ת שהנכם זוכים לעסק בתורה, ועי"ז שתעסקו בתורה לא תהיה אצלכם סתימת הלב והעינים ולא ישלוט בכם יצה"ר, ועי"י גיעת התורה יכולים לתקן התיקון של ימי השובבי"ם, כי גדול כח התורה כאשר מביא הח"ח בקונטרס זכור למורים, במעלות התורה שכחה יפה להוציא את האדם מהגיהנום, ולשפר את המצוות שלא נעשו כהלכתן, כי כל הסגולות יש בתורה.

ואמנם צריך להזהר להרחיק את היאוש, דאף שכבר ביטל האדם הרבה זמנים אין לו להתייאש ח"ו, ויכול ברגע אחד להתהפך ולקבל עליו עול תורה, ואז השי"ת יהא בעזרו להשלים לו כל צרכיו, וכשהקב"ה מביט בצערו ויגיעתו הוא מזמין לו כל הנדרש לו להצלחתו בתורה, ומסלק ממנו כל העיכובים והמניעות, כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, והוא חונן לאדם דעת להבין ולהשכיל ומזמין לו חבר טוב.

ובאהבת הקב"ה את עמו ישראל רצה לזכותם והרבה להם תורה ומצוות וכל תיבה ותיבה שלומדים מקיימין מצוות עשה, וכמים פנים אל פנים עלינו להכיר אהבתו ית' אלינו ולנצל את החיבה היתירה שאיכנו לה ולהרבות בתורה ומצוות.

בפרשת השבוע לענין עבד כנעני נאמר לעולם בהם תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך.

ולכאורה צ"ב דיש כאן כפל לשון, דכיון שכבר אמר ובאחיכם בני ישראל, מדוע הוסיף ואמר איש באחיו, ובפירוש"י משמע שרצה לתרץ קושיא זו, שפי' איש באחיו להביא נשיא בעמו ומלך במשרתו שלא לרדות בפרך. וי"ל דדרשוהו מכפל הלשון, ועוד לאלוה מילין לתרץ כפל הלשון.

ונקדים המשנה במס' גיטין (דף מא.) מי שחציו עבד וחציו בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד וכו', לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין, בת חורין אי אפשר שכבר חציו עבד, והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין. והקשה הרשב"א (שבת ד.) ועוד ראשונים היאך כופין את רבו לעבור על העשה שלא לשחרר את עבדו, כמו שדרשו (גיטין לח:): מן הכתוב (ויקרא כה מז) לעולם בהם תעבדו, כדי שהעבד יוכל לקיים מצוות פו"ר, הרי אמרו (שבת שם) אין אומרים לו לאדם חטא כדי שייזכה חבירך, ומתריך הרשב"א ולי נראה דשאני הכא, כיון דחציו בן חורין, לית בהו משום תעבדו משום צד חירות שבו, עכ"ד.

והקצות החושן (סי' קע"א סק"א) מקשה על זה דלכאורה כיון דעובד את רבו יום אחד, אע"פ שאינו עובד בו בכל יום ממש רק בכל יום שני, הרי שפיר מתקיים בו לעולם בהם תעבדו, ומבאר על פי מ"ש בגמ' שם להלן (גיטין מב.) נגחו שור לחציו עבד וכו', יום של רבו לרבו, יום של עצמו לעצמו, ופריך אלא מעתה יום של רבו ישא שפחה, יום של עצמו ישא בת חורין, ומשני איסורא לא קאמרין, ופירוש"י דתיהו לחצאין, אבל כל זכית ממון, כי היכי

מ"מ אינו הפקר רק עובר על גזירת השי"ת א"כ אין אחר רשאי ליטלו וכו' וכל זמן שלא הפקיר כיון דלא הוי הפקר חייב לעשר או דילמא הפקר זה אין צריכין הבעלים להפקיר רק הוא אפקעתא דמלכא שהוא ממילא הפקר רק אם נעל כרמו עובר על עשה זו והרי הוא גוזל הרבים אבל ממילא הוי הפקר א"כ פטור ממעשר בכל ענין וכן אם אחר זכה בע"כ דבעלים הרי הוא שלו' דזוכה מן ההפקר אף דלא הפקירו הבעלים.

ושוב הביא שם דנחלקו בזה הב"י ומהר"ט דדעת הב"י דאינו אפקעתא דמלכא ודעת המהר"ט דהוא אפקעתא דמלכא והביא ראיות ממוס' נדרים (דף מ"ב:) וממוס' בבא מציעא (דף ל"ט), דקאמר התם בגמ' לפרש ההבדל בין נכסי רטושים לנכסי נטושים דנטושים מקרי שנמשו הנכסים בע"כ כדכתיב השביעית תשמטנה ונטשתה אפקעתא דמלכא רטושים מקרי מדעתן כדכתיב אם על בנים רוטשה הרי מבואר דשביעית הוי הפקר בע"כ מכח אפקעתא דמלכא.

ואפשר לבאר הענין כי הנה רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות (מכות כ"ג): ואמר הכתוב (תהלים ס"ב י"ג) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ופירוש הכוונה הגם שלאמתו של דבר פעולת המצוה נעשית על ידו ית' כי אין לאדם כי אם המחשבה והרצון ואמנם לעין האדם נדמה כאילו הכל תלוי בפעולתו האנושית וכאילו בידו הכח והגבורה לפעול כרצונו אבל לאמתו של דבר אינו עושה כלום כי הכל בידו ית'.

וענין זה באה התורה ללמדנו במצוות שמיטת קרקעות שנצטוה האדם להפקיר פירותיו בשנה השביעית וניתנה בידו המצוה שהוא יפקירם והגם דבלא"ה הפירות מופקרים מכח אפקעתא דמלכא עכ"ז כדי לזכות את האדם ניתנה לו המצוה שהוא יפקירם להדיא ואם לא יפקירם לא יחול עליהם ההפקר מחמתו ואז יהיו הפקר מכח אפקעתא דמלכא ולא תהי' לאדם הזכות לקיים המצוה והרי זה ללמוד כי זה ענין כל המצוות שפעולתם נעשית על ידו ית'ש אלא שניתן לאדם הזכות שייזכה בעשיית המצוה כאילו נעשית מכחו אבל אף אם לא יעשה המצוה יצא לפועל מה שהי' ברצונו ית'ש גם בלעדי פעולת האדם אלא אז תחסר לאדם הזכות.

והנה בגמ' הנ"ל מצינו דקרי לנכסי רטושים מה שהניחו מדעתן ומביא מהפסוק אם על בנים רוטשה ושם איירי שהניחו הנכסים מפחד האויב ולמדים אנו מזה שאף האונס מפחד האויב גרם שיניחו הנכסים עכ"ז קרי לה בגמ' שהניחו מדעת והוא מוסר השכל לאדם אשר בימי בחרותו למד בשיבה והוא בגדר בן תורה ואח"כ האונס דוחקו להיות עסוק בעמל הפרנסה, ואמנם יש לו להשמר שלא יעזוב את התורה ח"ו, כי עזיבה מאונס גם היא נקראת עזיבה מדעת כנ"ל, וצריך שעכ"פ יכאב לב האדם על שאינו מסוגל לעסוק בתורה, וכעובדא שהיתה אצל החפץ חיים שהגיע אליו איזה רב מעיירה קטנה, ושאלו על מצב הדת שם, בנוגע שמירת שבת וכשרות וטהרת המשפחה, וענה על הכל שאין המצב כהוגן והתנצל שאין בכוחו לתקן, כי אין שומעים לו, ונענה הח"ח ואמר לו, הגם שאמות בפיך שאין בכוחך לתקן המצב אבל אשאלך האם עכ"פ הכאיב לך המצב עד כדי התעלפות, הרי ראוי לך שתתעלף בראותך שפלות המצב.

וכן עד"ז בחורי ישיבה שכל עסקם בתורה, אם נזדמן איזה ענין שצריך עבורו לבטל מן התורה כדי לפעול עבור כבוד שמים, צריך שייכאב הלב על מה שצריכים לבטל מן התורה, ואז יכולים לזכות להצלחה בענין שלמענו ביטלו, אבל אם הביטול מן התורה נעשה בקלות הדעת מסופקני כמה יפעלו בזה, וגם צריך לשאת אחריות שאם נגרם איזה ענין של ביטול, צריך לקמץ מזמן האכילה והשינה כדי להשלים את הלימוד, שאינו מן הראוי שהקב"ה כביכול יפסיד עבור זה.

כ' הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל למה לא זכה לוי בנחלת א"י ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכי הישרים וגו' והיינו כי הענינים הגשמיים מונעים את השגת התורה ואילו היו שבט לוי צריכים בנחלה ובביזת לא היו יכולים להשיג כ"כ תורה וכמ"ש חז"ל (נדרים פ"א.) הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה, וממשיך עוד הרמב"ם שם וכותב שלא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעתו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו וגו' ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהי ה' חלקו ונחלתו וגו' וזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו וגו' וביאר שם הרדב"ן דהיינו שלא יצטרך להשליך עצמו על הציבור, אלא השי"ת יספיק לו צרכיו.

דמלאכתו תלויה בימים, כן כל שבח ממון. ונמצא לפי"ז דגם ביום של רבו יש בו קצת צד של חירות, דהרי לגבי איסורין אינו מתחלק, ולכן לא ישא שפחה אף ביום שעובד את רבו, גם יש נפקא מינה דביום שעובד את רבו אינו יכול רבו לעבוד בו עבודת עבד דהיינו עבודת פרך, כיון דהצי בן חורין הוא אפילו ביום רבו, ובישראל אסור לעבוד עבודת פרך, ומעתה א"ש תי' הרשב"א כיון דמשום צד חירות שבו לעולם אין בו רשות לעבוד עבודת עבד כנ"ל, ולעולם בהם תעבודו היינו עבודת הפרך דוקא כדמשמע בהמשך הכתוב ובאחיכם וגו' לא תרדה בו בפרך, ואם כן שפיר כיפינן לרבו לשחררו.

והמנחת חינוך (מצוה שמ"ז) מקשה על דבריו דהרי האיסור לעבוד עבודת פרך הוא רק בעבד עברי ולא בישראל, וכדאיתא בתורת כהנים בפרשתן (ספ"ז) לא תרדה בו בפרך, בו אי אתה רודה, אבל אתה רודה בנן חורין. וי"ל לבאר הענין ליישב דברי הרשב"א והקצות, דהנה ידוע (קידושין כט.) דאשה פטורה ממצות עשה שהזמן גרמה. והטעם כתב האבודרהם (סדר תפלות של חול שער השלישי) לפי שהאשה משועבדת לבעלה תמיד לעשות צרכיו, ואפשר שבשעת המצוה יצוה אותה בעלה לעשות מצותו, ותניח מצות הבורא, ואם תעשה מצות הבורא ותניח מצותו, אוי לה מבעלה, ואם תעשה מצותו ותניח מצות הבורא, אוי לה מיוצרה, לפיכך פטרה הבורא ממצותיו עיי"ש. ובספר החיים למהר"ח אחי המהר"ל מפראג (פ"ד) כתב דהו ג"כ טעם ההלכה (חיגה ד.) דעבד אינו מחוייב במצות רק כאשה, דכמו דהאשה משועבדת לבעלה כן העבד משועבד לרבו. ויש להוסיף דלכן רק בעבד עברי יש האיסור דלא תרדה בו בפרך, שהרי הוא מחוייב בכל מצוות התורה כישראל גמור, ואם ישתעבד בו רבו בעבודת פרך, בודאי ימנע אותו מלקיים מצות בורא כראוי, משא"כ עבד כנעני הרי אינו מחוייב במצות רק כאשה.

ולפי"ז מיושב שפיר קושית המנ"ה, דרק בישראל גמור שהוא אדון לעצמו ואינו משועבד לאחרים כלל, לכן מותר לרדות בו, והטעם כמ"ש הרמב"ם (הל' עבדים פ"א ה"ז) שהרי אינו עושה מלאכה זו אלא ברצונו ומדעת עצמו. והיינו שיש לו ברירה שלא לעבוד, וממילא אינו מונע אותו מלקיים מצות בורא בשלימות, אבל חציו עבד וחציו ב"ה, כיון שהוא מחוייב בכל המצוות כישראל גמור, שהרי לאיסורין אינו מתחלק רק לענין ממון כנ"ל, אם כן אם ישתעבד בו רבו בעבודת פרך, בודאי ימנע אותו מלקיים מצות בורא כראוי, ולענין זה הוא כעבד עברי, וא"ש דברי הרשב"א והקצות דאסור לעבוד בו בחציו עבד וכו' בעבודת הפרך, ולכן אינו שייך בו העשה דלעולם בהם תעבודו.

ובענין זה אזכיר מה שכתב בספר החינוך (מצוה שמ"ז) משרשי המצוה של לעולם בהם תעבודו, לפי שעם ישראל הם מבחר המין האנושי, ונבראו להכיר בוראם ולעבוד לפניו, ורואיים להיות להם עבדים לשמש אותם, ואם אין להם עבדים מן האומות עכ"פ יצטרכו להשתעבד באחייהם, ולא יוכלו להשתדל בעבודתו ב"ה, על כן נצטוו להחזיק באלו לתשמישנו אחר שהוכשרו ונעקרה עבודה זרה מפיהם, ולא יהיו למוקש בבתני, וז"ל הכתוב אח"כ ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה, כלומר ובכן לא תצטרכו להשתעבד באחיכם, ותהיו נכונים כולכם לעבודת השם, ומהיות יסוד המצוה כדי שירבו בני אדם בעבודת בוראם ב"ה, התיירו חז"ל לעבור על מצוה זו בכל עת שביטול מצוה זו יהיה גורם למצוה אחרת, כגון (ברכות מז:) שלא היו עשרה בבית הנכנסת וצרכין לשחרר העבד ולהשלים המנין, ואל יקשה עליך ואיך נדחה מ"ע זו דאורייתא בשביל מצוה דרבנן, כי מפני שיסוד המצוה אינו אלא כדי להרבות עבודתו ב"ה, והרי אחר שחרורו עכשיו נעשית מצוה, ועוד שגם הוא מתרבה בגופו במצוות שלא היה חייב קודם השחרור עכ"ד.

ולפי"ז כתב המנחת חינוך (שם) דשפיר מיושב קושית הרשב"א ועוד ראשונים הנ"ל, דכאן הוא לצורך מצות פו"ר, וי"ל עוד דלפי מה שסיים ועוד שגם הוא מתרבה וכו', כ"ש שמוישוב קושיא דידן לגבי חציו עבד וכו', דלא די שנתרבה במצוות שלא היה חייב קודם השחרור, אלא שכעת אחר שחרורו ביכולתו לקיים מצוות שהוא אכן מחוייב כבר מעתה, שהרי כנ"ל לגבי איסורין אינו מתחלק, וכגון לגבי פו"ר שרק עתה יוכל לקיימו, וא"ש.

ומעתה נחזור לביאור הכתוב המוצג בפתח דברינו, ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך, ויש לומר דמרמז על הלכה הנ"ל, דאמר לעולם בהם תעבודו, ותיקשי קו' הראשונים הנ"ל דא"כ איך אצל חציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו לשחררו, על זה ממשיך ובאחיכם א"ש באחי"ו, איש באחיו מרמז על חציו עבד וכו' שיש בו שני בחינות, איש ואחיו, איש מלשון אדון, כמו (יומא יח:) אישי כהן גדול ופירש"י אדוני. היינו שיש בו חלק ישראל בן חורין שהוא אדון לעצמו, ואחיו היינו כמו שכתוב (תהלים סט ט)

מוזר הייתי לאחי ונכרי לבני אמי. ופירש"י ורד"ק ועוד, דאחי ובני אמי קאי על בני עשו וישמעאל שהם אחיהם של ישראל, וכאן יש בו ג"כ חלק זה שהוא חציו עבד כנעני, עכ"פ אמר איש באחיו דהיינו חציו עבד וכו' לא תרדה בו בפרך, והיינו כמ"ש בקצות הנ"ל, דגם ביום שעובד את רבו אסור לעבוד בו עבודת פרך משום צד חירות וישראל שבו, דהרי באסורין אינו מתחלק, ואם כן שפיר מיושב קו' הנ"ל דבעבד כזה אין בו העשה דלעולם בהם תעבודו עבודת פרך, ושפיר משחררו רבו.

כלפי מה הדברים אמורים, מצינו כאן מציאות כזו, שאדם אחד הוא חציו גוי וחציו ישראל, וזהו בפועל ממש שכבר אינו נוהג בזמנינו דיני עבדים, אבל עדיין צריכים לראות שלא נהיה במציאות כזו להיות חציו יהודי וחציו גוי, הרי העיקר מה שנקרא יהודי, הוא להיות מתייגע על גמ' ותוס', כל קושיא וכל תירוץ, לא סתם לומר מה שהם אומרים, אלא להיות מונח ודבוק בדברי התורה, אחרת הוא עלול להשאיר עם הארץ, הוא אמנם ידבר בדברי תורה, אבל לא יהיה חלק מהתורה, ואם לא יהיה חלק מהתורה, אזי ה"י מחלק היהודי שבו, אבל אם הוא יתדבק בזה, ויקנה את התורה בקנין גמור, יקח לעצמו את הקנין של הבית המדרש לכל חייו, והעיקר שיהיה יהודי לכל חייו, יהודי בשלימות ולא חציו יהודי וגוי ח"ו.

הרי כולם יודעים שצריכים ללמוד ולהיות דבוק בתורה, אבל צריכים לעשות חשבון, כמה עוד חסר לי כדי להגיע לשם, וכמ"ש דוד המלך ע"ה אדעה מה חדל אני, מה עוד חסר לי, ומה אני צריך לעשות כדי למלאות את החסרון הגדול הזה, ואם חושבים קצת על זה, אוי לא יקשה כל כך להטיב מעשיו, דהרי עיקר הקושי הוא, שהבעל דבר יש לו את הכח לבלבל את האדם, לבלבל את מוחו, שנדמה לו כאילו אין צריך לשנות כלום, כאילו הכל טוב, אבל באמת אדעה מה חדל אני, כמה הוא חסר, ומה הוא צריך לעשות כדי שלא יחסר.

כשיש לבחור איזה מניעה מללמוד, הרי הוא מרגיש באמת שאינו יכול ואינו שייך ללמוד, ולפעמים נראה שזה באמת כך, אבל הבה נתבונן בדבר, איך היו לומדים תורה שבעל פה עד שהתירו לכתוב אותה, הרי היה אסור לכתוב תושבע"פ, והיו לומדים משניות וגמרא בעל פה בלי שום ספרים, וקיבלו התלמידים מימרות מפי רבותיהם, ומסרום להלן לדורות הבאים, וכך היו לומדים, כהיום כשאחד לא יהיה לו גמרא, וכי יהיה לו ספק בכלל, הרי זה ברור שהוא אינו יכול ללמוד, ולכאורה נראה שהוא צודק, אבל באמת כאמור, פעם היו לומדים בקביעות בלא גמרא, והיו לומדים יותר בהתמדה ממה שלומדים היום עם גמרא.

וכן אם אין לו חברותא וכדומה, כל מיני מניעות המתרחשות אצל בחור, מן השמים רוצים שיתגבר על המכשול, וילמד בכל זאת, כי מן הסתם חסר לו איזה חלק של יגיעה, חסר לו איזה חלק ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ואם חסר לו אחד מהם, צריך לדעת שחסר לו אחד מקניני התורה, והוא צריך לעבוד על זה, לזכות לכל מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם, זה אינו דבר פשוט, ואין תובעים מכל בחור שייגיע לכל זה מיד, אבל עכ"פ ליקח חלק מן הדברים שהתורה נקנית בהם, ולעבוד עליהם, זה בודאי צריך לעשות.

כמו כן צריכים להתפלל על זה, ובאמת זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד, ובזמן תורה צריך לעסוק בתורה, אבל תפלה שייך גם לתורה, זה דבר ברור, הרי יש כמה וכמה תפלות שמבקשים על הצלחה בתורה, כמו תפלת והאר עינינו בתורתך, וכן תפלת והערב נא בברכת התורה, התפלות האלו חשובות מאד, וכדי להצליח בתורה, צריכים לעשות את החלק הזה, שהתפלה על התורה תהיה כמו שצריך, החזון איש זצ"ל כותב במכתב לאחד שמתלונן לו שאינו רואה הצלחה בעמלו בתורה, הוא אומר לו, תתפלל בחזקה בברכת התורה, ותתחנן להקב"ה, ובוה תראה הצלחה בעמלך בתורה, הרי שחלק התפלה נצרך כדי להצליח בתורה, ויגיעה בתורה בלא תפלה אינה די, אבל מצד שני כמובן, שתפלה לבדה בלא יגיעה בתורה אינו כלום, ומזה בעצמו שתבקש מהקב"ה עשרים פעמים ביום להצליח בתורה, ולא תפתח את הגמרא ולא תנסה ללמוד, זה בודאי לא יעזור, אבל אם יפתח גמרא ויתאמץ בתורה, וגם יתפלל להקב"ה, זה יעזור, והוא כבר ימצא את החברותות הראויות לו.

בעצם יש להבין, מהיכן נובע ההתרחשות בשמירת סדרי זמני הישיבה, וכי אין הבחור יודע שהזמן הוא מיועד לזה, ואם החסרון בחשקת התורה, וכי כשיאבד החשק לאכול יפסיק מלאכול, הרי כדי להשאיר עם גוף בריא וכוחות צריכים לאכול, והרי החסרון של חשק הוא חולי הנשמה, וצריך

לחפש שורש המחלה שגורם לזה, ואם החסרון בהבנת הלימוד, לזה צריך לבקש מהרבש"ע, שירחם עליו ויתן לו בינה ודעת, ושיבין וישכיל את כל דברי תורתו.

ומסופר כי היה פעם אדם עם מחלה קשה רח"ל, ולא מצא רופא שהיה יכול לרפאותו, בצר לו פנה אל הר"ק ר"ר בער ממעזריטש זי"ע, ובקש ממנו לעזור לו, אמר לו הרבי תפנה לעיר פלוני, ושם תמצא את מבוקשך, כמובן שהאיש נענה להוראתו, ונסע לעיר פלוני, כשהגיע לשם, בירר אצל אנשי המקום היכן יש כאן רופא גדול המומחה למחלה זו, ענו אנשי העיר, אין כאן רופא בכלל, בעיר הזה אין רופאים, כנראה שטעית ואתה מתכוון לעיר אחרת, חזר היהודי הזה אל הר"ר בער, וסיפר לו שהגיע אל העיר ההוא, ואנשי העיר אמרו לו שאין כאן רופא בכלל, שאלו הרבי, ואם כן מה הם עושים אם הם חולים, אמר לו, הם מבקשים מהרבש"ע שירפא אותם, אבל רופא אין שם, אמר לו הרבי, לזה הרי שלחתך לשם, שתעשה כמו שהם עושים, ותבקש גם אתה מהקב"ה, והוא ירפא אותך רפואה שלמה.

ואם כן הוא בחולי הגוף, בודאי שהוא כן בחולי הנפש, שצריך לבקש ולהתחנן מהקב"ה, והוא כבר ירפא אותך, וצריך לבקש על זה, והקב"ה נמצא בכל מקום, מלא כל הארץ כבודו, הוא מקומו של העולם ואין העולם מקומו, וכל אחד לו יכולת להשיג הרבה, הרי רק הבוכ"ע יודע כמה הוא באמת יכול, לא כל אחד נולד רב האי גאון, לא כל אחד יכול להיות גאון וכדומה, אבל כל יהודי מחוייב להגיע לכמה שהוא יכול להגיע, וכמה זה באמת, יודעים רק בשמים, אבל אולי יכול לדעת אם הוא נתייגע כמה שהוא יכול או לא, אם בבורק נשאר במטה במקום לבנות הבורא, או אם שחח דברים בטלים בשעה שהיה צריך ללמוד, או אין במה לבוא עם טענות כלפי מעלה, ומה יועיל אם יתפלל ויתקבל התפלות לרצונו, הרי הקב"ה נתן את האפשרות ללמוד, והוא בעצמו קילקל.

רבתינו גדולי ישראל מדורות הקודמים, מסרו את כל חייהם עבור תורה ועבודת ה', לא היה להם בחייהם כלום חוץ מזה, הם עשו את העבודה הזאת, וזה עומד ליכותנו, זה מועיל לכולנו, אבל הם היו בעיניהם שפלים בתכלית השפלות, הם בכו בתפלותיהם בדמעות שלישי, כי הרגישו בעצמם כאדם השפל ביותר שיש עלי אדמות. כשמעיינים בצעטיל קטן של הר"ק ר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע, ובתפלה קודם התפלה שלו, הרי רואים שם אדם אחר, שונה לגמרי ממה שאנו מכירים, אדם שהתייגע להקב"ה, אנשים שהיו מוכנים למסור את כל רכושם כדי להנצל מנדנד קל של עבירה, אנשים שמסרו את גופם ואת נפשם לכל מצוה.

אמנם אע"פ שאנו רחוקים מאד מאנשים כאלו, ואין דורשים מאנשים כערכנו להגיע למדרגות כאלו כמו שהם הגיעו, אבל אדם צריך לדרוש מעצמו קצת גדלות, קצת מדריגה בעבודת ה', איזה נגיעה קלה בעבודה זו, צריכים להתבונן בספרי מוסר, כי מוסר אינו ספר לימוד גרידא, זה אינו עשוי רק ללמוד, זה עשוי כדי לשנות את האדם, וכמו שהחתם סופר זצ"ל היה אומר, שהוא מרגיש את החילוק בין יום שלמד בו מוסר ליום שלא למד בו מוסר, אבל אנו, הרי אנו כל כך חולים, שאפשר לעבור עלינו ימים רבים בלי ללמוד מוסר כלל, ואין אנו מרגישים רע בזה כלל, ובקושי אנו מרגישים איזה שינוי לטובה כשאנן לומדים מוסר, ואין זה כי מצבנו טוב יותר וחזק של החת"ס, אלא כי אנו חולים כל כך שכבר אין לנו הרגשה.

לימוד המוסר צריך להיות באופן כזה, שזה ישפיע על האדם וישנה אותו לטובה, כל פעם שהוא עומד מן הספר אחרי שלמד מוסר, צריך להתבונן, היכן אני עומד בדבר הזה, מה עלי לעשות כדי להתקרב לזה, לעבוד על הענין הזה, ומסופר שהיה יהודי אחד שהגיע אל הר"ק ר"ר בונם מפרשיסחא זי"ע, והתלונן על שאחד ביזה אותו באיזה ביוון גדול, אמר לו הרבי, גם אני ביזה אותי היום אחד בתכלית הביוון, שאלו היהודי, ומה עשה לו הרבי, ענה לו נתתי לו נשיקה, ומי זה היה, אמר לו למדתי בספר שבט מוסר, והרגשתי ביוון עצום מול מה שראיתי שם, ואחר כך שגמרתי ללמוד נתתי נשיקה לספר, כך היו יהודים כאלו לומדים בספרי מוסר, הם הרגישו זאת על בשרם, והרגישו עלבון ובושה אם לדעתם היו עוד רחוקים ממדריגה זו, וזה מה שנדרש מכל אחד כשהוא לומד ספר מוסר, שיתבונן מה זה נוגע אליו, ומה עליו לעשות כדי להגיע לזה.

ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואין הוא דורש מהאדם מה שאינו יכול לעשות, אבל הרעיון הזה, לחפש תמיד במה אפשר להקל על עצמו יותר, איך הוא יכול להתאמץ פחות ולא יותר, זה לא יתכן, בחור יכול לשאול מה

רוצים ממני, שאלמוד כל היום, אבל זה כמו שסוחר יגיד וכי כל היום אעבוד, אבל הוא הרי מרויח בזה שהוא עובד כל היום, והוא עושה זאת להנאתו ולטובתו, וכ"ש וק"ו בענין לימוד התורה, הרי זה זכות בל ישוער ללמוד כל היום.

גם על דבר זה יש לבחור לעבוד, שלא ירגיש כמו תינוק הבורח מבית הספר, שהלימוד הוא לעול על צוארו, אלא אדרבה ירגיש שהוא מאושר בזה, ושהם חיינו ואורך ימינו, וצריך להתרגל לחשוב כך, שכל דברים אחרים חוץ מן התורה, עושה אותו אדם אומלל, אם הוא יושב עם החברותא ודיבר עמו לשון הרע ודברים אסורים, אמנם הוא אינו מרגיש טוב בשעת מעשה לרנע אחד, אבל הבעל דבר לא יתן לו לזכור את ההרגשה הזו, כי הוא מפתח מזה, הוא יודע שזה ימנע ממנו לעשות כן שוב למחרת, וכל בחור יודע בעצמו, שאם עבד והתייגע על התורה וכדומה, ולא הלך לו טוב בהתחלה, הרי כל התחלות קשות, והוא התאמץ והתגבר, היה לו נסיון והוא הצליח לעמוד בו, זה נותן לו הרגשת אושר ושמחה עצומה, וגם אם אינו מרגיש, הוא צריך להאמין בזה, שהוא חייב להתייגע, והוא צריך למצוא את הטעם והמתקנות בתורה, ויבקש על זה מהקב"ה עד שיעזור לו.

ואסיים בענין החזרה, הכל יודעים שחזרה היא דבר שמועיל לזכרון, כשחוזרים על הלימוד שוב ושוב זה נחקק בזכרון, וזה באמת כך, אין מקרא יוצא מדי פשוטו, וחזרה היא גם דבר מתוק ונעים, למי שלמד היטב והוא חוזר עכשיו על לימודו, זהו מתוק מדבש, אבל דעו לכם שחזרה היא הרבה יותר מזה, יש לזה עוד שתי מעלות גדולות, הראשונה היא, שההבנה נעשית יותר בשלימות, אין מבינים היטב בתורה עד שעושים על זה חזרה שוב ושוב, ובכל פעם נעשית ההבנה חזקה יותר, אין בית המדרש בלא חידוש, אבל חוץ מזה שחזרה הוא ענין של לימוד, הוא גם ענין של יראת שמים, בחור שיש לו יראת שמים, רוצה לחזור שוב ושוב על מה שלמד כדי שלא ישכח כלום, ואז בזה אין לו דקה מיותר, ואין אצלו דבר כזה כמו זמן פנוי וזמנים מיותרים, כי תמיד צריך לחזור על לימודו שוב ושוב.

אומרים בשם צדיקים, שצריך ללמוד כל דבר ארבעה פעמים עוד לפני שמתחילים להבין, רק אחרי שלמד ארבע פעמים, הוא מגיע להבנת הלימוד, וזה עוד לפני חלק החזרה, רק ההבנה של הלימוד, וכשלומד באופן כזה, שוב אין זמן מיותר, וכשאין זמן מיותר, הרבה דברים אחרים נעשים טובים יותר, הר"ק מקאצק זי"ע היה אומר לחסידיו, אינני דורש מכם שלא תחטאו, כי הקב"ה אמר שלא לחטוא, אלא אני מבקש מכם שלא יהיה לכם זמן לזה, כשעוסקים בתורה ובמצוות תמיד, שוב אין זמן מיותר, וממילא אין נכשלים בחטאים.

וכן הוא לעניינינו, אם זה בשבת, אם זה בימות החול בין הסדרים, כשכל הסדרים מוקדשים לתורה, אין זמן לחטוא, ואז תהיו האנשים המאושרים ביותר שיש בעולם, כי אתם יכולים לייחד את כל זמנכם לתורה ולתפלה ולחסידות ומוסר, אם תעשו כך כמשך זמן ותתרגלו לזה, לא אצטרך יותר לומר לכם כלום, הדבר היחיד שאצטרך עוד להזהיר על זה יהיה שצריכים לשמור גם על הגוף, על הבריאות, שלא תשכחו לאכול ולשתות ולישון די, כדי שתהיו בריאים וחזקים לעבודת ה'.

גודל קדושת ימי ספירת העומר

אחד מן היסודות החשובים ביותר לכל יהודי עובד השם, הוא שיהיה בעל חשבון, לחיות עם חשבון, לדעת מה יש לו, ומה היה יכול להיות לו, במה הוא צריך להתחזק כדי שיעציל יותר, היכן הוא נכשל וכדומה, וכן הוא בכל ענין וענין, צריך לחיות עם חשבון תמיד, החפץ חיים זצ"ל מביא בשם המדרש שכשאדם יגיע לבית דין של מעלה, ישאלו אותו אם למד תנ"ך ומאמרי חז"ל וכו', על כל דבר ישאלו אותו, והרי זה סימן שכל אחד יכול ללמוד הכל, כי אם זה דבר שאין יכולים למה שואלים אותו על כך, ממילא כל מי שאין לו את זה, צריך לדעת שחסרו לו עוד הרבה מאד, ושהוא צריך לעבוד כדי שיגיע לזה.

יו"ל ע"י מערכת אוצר יונה - 659-6062 (845)

צו באקומען דעם גלין וועכנטליך שיקט א אי-מעיל צו
YIDEL425@gmail.com